

Kindermishandeling: het belang van signaleren

Ellen Maduro-Jeandor

Inleiding

In het Modus Magazine jaargang 11 nummer 2 is uitgebreid ingegaan op de problematiek van kindermishandeling. Het artikel omvatte een uiteenzetting van het concept kindermishandeling, vormen en risicofactoren van kindermishandeling, de gevolgen ervan, alsmede het proces van opvoeden, de internationale en lokale situatie inzake kindermishandeling. In het artikel is onderkend dat kindermishandeling als één van de meest grove vormen van schending van mensenrechten kan worden beschouwd. Een disfunctioneel huishouden wordt als één van de voornaamste risicofactoren beschouwd. In sommige gevallen gaat kindermishandeling over van generatie op generatie. Niet alleen op Curaçao, maar overal ter wereld wordt kindermishandeling ervaren als een ernstig maatschappelijk probleem, wat helaas ondergeregistreerd blijft.

In dit artikel wordt ingegaan op het belang van signalering van kindermishandeling. Tevens beoogt het artikel een cijfermatige update te geven van de zaken die door Stichting Kinderbescherming Curaçao (SKBC) zijn afgehandeld. De periode onder beschouwing bestrijkt de jaren 2007 tot en met 2015. De informatie over het gebruik van de kindertelefoon is van 2016.

Kindermishandeling

De definitie die door Stichting Kinderbescherming Curaçao gehanteerd wordt voor kindermishandeling is gelijk aan de definitie zoals geformuleerd in de NL Wet op de Jeugdzorg, artikel 1, lid m. Kindermishandeling is "...elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel" (NL Wet op de Jeugdzorg, artikel 1, lid m).¹

Kindermishandeling kan verschillende vormen aannemen: fysieke, psychische (emotionele) en seksuele mishandeling, geweld binnen het huishouden, lichamelijke verwaarlozing en institutionele en structurele mishandeling. Combinatie van meerdere vormen komt ook voor (Modus Magazine jaargang 11 nummer 2).

Het belang van signaleren en melden van kindermishandeling

Kindermishandeling kan op verschillende manieren geschieden en in verschillende contexten plaatsvinden. Men is niet altijd op de hoogte van wat kindermishandeling inhoudt, wat de signalen hiervan zijn en in bepaalde gevallen is het zelfs niet zichtbaar. Kindermishandeling kan zich hierdoor onopgemerkt voordoen, waardoor het verschijnsel niet genoeg gesignaleerd wordt, dus ook niet gemeld. Dat is een groot probleem, want veel slachtoffers krijgen dus ook geen hulp.

Volgens de Inspectie voor de Gezondheidszorg in Nederland is kindermishandeling een verschijnsel dat een ernstig gezondheidsprobleem vormt. Het signaleren van en bekendheid geven aan dit fenomeen door toezicht hierop uit te oefenen is sinds 2010 een bijzonder punt van aandacht. Kinderen die mishandeling hebben doorstaan ondervinden hier voor lange tijd de gevolgen van, soms levenslang. Hoe eerder men

¹

het probleem kan signaleren, hoe eerder de melding en hoe eerder men kan ingrijpen (Inspectie voor de Gezondheidszorg/Ministerie van

Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2012). Men is dan in staat om vroegtijdig maatregelen te nemen om de kindermishandeling te stoppen en de gevolgen/schade te beperken.

Kinderen kunnen last krijgen van psychische problemen als trauma's, angst en depressie. Psychiatrisch onderzoek heeft aangetoond dat psychologische trauma als gevolg van kindermishandeling de hersenen kunnen aantasten. Trauma kan leiden tot veranderingen in de hersenstructuur, als gevolg van vermindering van de hoeveelheid grijze stof in bepaalde hersengebieden die verantwoordelijk zijn voor de verwerking van informatie (<http://www.ggznieuws.nl/home/kindermishandeling-heeft-ernstige-gevolgen-voor-de-ontwikkeling-van-de-hersenen/>).

Teicher (ontwikkelings neuropsychiater en directeur bij de *Developmental Biopsychiatry Research Program* van het McLean Hospital in Belmont) en collegas hebben middels onderzoek aanwijzingen gevonden dat psychologische trauma, fysiologische effecten teweeg brengt, onder andere hormoonsveranderingen alsmede veranderingen in de *neurotransmitters* die voor ontwikkeling zorgen in de kwetsbare delen van de hersenen. Onderzoek heeft uitgewezen dat het psychische effect van fysieke mishandeling van het kind de hersenen op vier manieren kan aantasten (American Psychiatric Association, 2012).

Ten eerste is er een indicatie dat psychologische trauma de hersenonderdelen die belangrijk zijn voor geluid, gesproken taal en emotionele processen kan beschadigen. Ten tweede kan het corpus callosum (informatiekanaal tussen de twee hersenhelften) letsel oplopen. Ook heeft onderzoek als resultaat opgeleverd dat de linkerhelft² van de hersen kan worden aangetast. Tevens hebben onderzoeken van Teicher en zijn collega's beschadiging van de middenlob van de kleine hersenen als resultaat opgeleverd; een gedeelte van de hersenen wat te maken heeft met emoties, aandacht en balans van het limbisch systeem (de emotionele kern van het brein).

Een onderzoeksteam waar Joaquim Radua, een onderzoeker verbonden aan de FIDMAG Sisters Hospitaliers Foundation for Research and Teaching in Spanje ook deel van uitmaakte, heeft ook onderzoek verricht naar hetzelfde onderwerp. De onderzoeksresultaten bevestigen de boven genoemde onderzoeksbevindingen (<http://www.medicalnewstoday.com/articles/278537.php>).

Deze informatie wordt ook vermeld in het rapport "Behandeling van de gevolgen van kindermishandeling" van de Nederlandse gezondheidsraad, in 2011 aangeboden aan de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Naast hersenafwijkingen kan de hormoonhuishouding uit balans raken als gevolg van kindermishandeling. Als de persoon volwassen wordt kunnen onder meer persoonlijkheidsstoornissen, schizofrenie en hechtingsproblemen optreden. Ook verslaving (drank en drugs), zelfverwonding en zelfmoord zijn voorkomende verschijnselen die het gevolg zijn van kindermishandeling, alsmede geweldpleging³. Ook moet rekening worden gehouden met de kettingreactie. Sommige mensen die mishandeld zijn gaan later als ze kinderen hebben ook hun kinderen mishandelen. Niet alleen het individu, maar de samenleving in haar totaliteit zal er last van krijgen. De overheid zal meer gemeenschapsgeld moeten uitgeven aan medische en psychiatrische behandeling van slachtoffers van kindermishandeling en langdurige arbeidsinvaliditeit (Nederlandse Gezondheidsraad), slachtoffers van criminaliteit, detentiekosten, etc.

² De hersenen wordt ingedeeld in een linker- en een rechterhersenelft. "De bouw van beide helften is identiek, de functie echter niet. Er is een dominante helft (links): taal, logica, nummers, volgorde, analyse en lijsten. Dit deel 'denkt' in taal en begrippen. In dit deel ligt het spraakcentrum. De dominante helft is bij (bijna) alle mensen die rechtshandig zijn en bij de meeste die linkshandig zijn de linkerhersenelft. De niet-dominante hersenelft (rechts) is het artistieke brein: emoties, ruimtelijke waarneming, totaliteit van beelden, verbeelding, kleur, dagdromen, begrip en waardering voor muziek / andere kunstuitingen (ritme) en sociaal gedrag. Dit gedeelte 'denkt' in beelden en gevoel. Beide hersenhelften werken intensief samen." Geciteerd van de site van het Bureau voor Toegepaste Sociale Gerontologie in Nijmegen; <https://www.btsn.nl/infobulletin/cva/Bouw%20en%20werking%20hersen.html>.

³ <http://www.nji.nl/Gevolgen>

Volgens Ben Rensen is het van groot belang dat de omgeving signalen van kindermishandeling leert herkennen. Door snelle signalering, geschikte hulp voor kind en/of ouder en ondersteuning van het kind en het gezin op moeilijke momenten, kan het probleem sneller worden opgelost⁴. Bovengenoemde gevolgen kunnen worden voorkomen of beperkt.

Kindermishandeling op Curaçao: signaleren en melden

Het rapport van UNICEF over de situatie van de rechten van kinderen en adolescenten stelt vast dat op Curaçao sprake is van een basissysteem van kindbescherming, in die zin dat publieke en particuliere instellingen een dienstverlenende functie vervullen ten behoeve van het aanpakken, bestrijden en voorkomen van schending van de rechten van het kind. Geconstateerd is dat echter geen sprake is van een eenduidig en geïntegreerd multi-sectoraal kinderbeleid (UNICEF- "The situation of children and adolescents in Curaçao, 2013").

Het rapport vermeldt een toename van huiselijk geweld en een gemiddeld van 38 gevallen van seksueel kindermisbruik per jaar. Overigens blijkt dat een goede registratie van gevallen van kindermishandeling ontbreekt, waardoor men geen inzicht heeft in de omvang van de problematiek.

Volgens SKBC zijn signaleringsrichtlijnen opgesteld, alsmede richtlijnen hoe te handelen in geval van een vermoeden en opgevangen signalen van kindermishandeling. SKBC zelf heeft een "handelingsprotocol" waar gebruik van wordt gemaakt bij de hulpverlening in de zaken die bij SKBC binnenkomen.

In het onderzoek van Klein naar prevalentie van kindermishandeling op Curaçao⁵ is een meting verricht naar de ervaring van huisartsen met signalering van kindermishandeling. Tevens is gekeken hoe huisartsen omgaan met deze problematiek. Uit diepte-interviews met 16 huisartsen heeft de helft te kennen gegeven niet over de deskundigheid te beschikken om kindermishandeling te signaleren. Bij de huisartsen ontbrak de nodige kennis van wat kindermishandeling is, alsmede hoe de signalen hiervan te herkennen. Een conclusie uit deze studie is dan ook dat sprake is van ondersignalering van kindermishandeling in de huisartsenpraktijken. Volgens Klein komt deze bevinding overeen met resultaten uit internationale studies.

Een andere bevinding uit het onderzoek is dat maar weinig huisartsen op de hoogte waren van de "Meldcode Kindermishandeling" van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst (KNMG), terwijl de huisartsenvereniging op Curaçao geadviseerd heeft deze meldcode te volgen.

Huisartsen hebben aangegeven de ernst van de situatie niet altijd te kunnen bepalen. Bovendien zijn ze slecht geïnformeerd over welke de hulpverlenende instellingen zijn.

In navolging van de aanbevelingen van het Comité voor de rechten van het kind⁶ heeft de toenmalige Minister van Justitie in februari 2009 bij beschikking (no.809/MJ)⁷ besloten dat binnen de uitvoeringsorganisatie van de Voogdijraad een meldpunt wordt ingesteld onder de naam Centraal Meldpunt Kindermishandeling (CMK).

Verder is er het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) dat onderdeel is van de Stichting Kinderbescherming Curaçao (SKBC) en tevens een meldpunt voor kindermishandeling, -misbruik en verwaarlozing. Hier komen meldingen binnen van kindermishandeling. Na onderzoek en begeleiding vindt doorverwijzing van zaken plaats naar de daarvoor aangewezen hulpverleningsinstanties. Tot de

⁴ <http://www.flakkeenieuws.nl/nieuws/vroegtijdig-signaleren-van-kindermishandeling-van-levensbelang/4819>

⁵ Klein, K.: De prevalentie van kindermishandeling onder middelbare scholieren op Curaçao en de visie van huisartsen op de signalering aldaar.

⁶ Aanbevelingen gedaan op basis van artikel 19 van het Verdrag inzake de rechten van het kind, luidende (in Nederlandse vertaling, Trb. 1990, 170): 1. De Staten die partij zijn, nemen alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen en maatregelen op sociaal en opvoedkundig gebied om het kind te beschermen tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijk of geestelijk verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik, terwijl het kind onder de hoede is van de ouder(s), wettige voogd(en) of iemand anders die de zorg voor het kind heeft.

⁷ Boek 1 van Burgerlijke Wetboek

doelgroep van het AMK behoren alle mishandelde, misbruikte en verwaarloosde kinderen en jongeren van 0 tot en met 21 jaar op Curaçao, alsmede hulpverleners en opvoeders.

Indien sprake zou zijn van één integraal en structureel orgaan in de hulpverleningscircuit op Curaçao, zou dit mogelijk kunnen leiden tot bevordering van en meer effectiviteit in de signalering en melding van kindermishandeling op Curaçao.

Casuïstiek SKBC

Tabel 1 geeft een overzicht van het aantal en soort melders per jaar gedurende 2007 tot en met 2015. Uit de tabel blijkt dat het aantal door SKBC geregistreerde zaken dat door ouders is gemeld, door de jaren heen is toegenomen. Ten opzichte van 2007 is het aantal in 2014 verviervoudigd. Er kan echter niet vanzelfsprekend worden aangenomen dat het aantal gevallen van kindermishandeling drastisch aan het stijgen is. Mede door informatie en voorlichting omtrent deze problematiek groeit waarschijnlijk het besef bij de ouders dat gesignaleerde mishandeling moet worden gemeld.

In tabel 2 is het aandeel aangegeven van door de ouders gedane meldingen.

Tabel 1 Overzicht aantal meldingen uitgesplitst naar soort melder									
<i>Aanmelders</i>	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Cliënt zelf	25	15	16	40	17	29	19	52	99
Moeder/Vader	60	85	125	130	133	173	168	245	204
Oma/Opa	35	36	42	29	32	49	47	34	27
Overige familie	15	19	30	34	23	43	40	45	30
Derden	30	21	23	25	27	39	45	22	18
Onderwijsinstanties	20	38	52	55	57	45	56	46	28
Instanties Curaçao/ Nederland	35	52	63	52	60	40	62	42	51
Anoniem	89	55	69	59	77	43	79	71	62
Totaal	309	321	420	424	426	461	516	557	519
Bron: Stichting Kinderbescherming Curaçao									

Tabel 2 Aantal meldingen door moeder/vader als percentage van het totaal aantal meldingen									
<i>Aanmelders</i>	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Moeder/Vader	60	85	125	130	133	173	168	245	204
Totaal aantal meldingen	309	321	420	424	426	461	516	557	519
Percentage meldingen door ouders	19	26	30	31	31	38	33	44	39

In tabel 3 wordt de aard van mishandeling en verwaarlozing in beeld gebracht. Emotionele mishandeling/verwaarlozing komt relatief het vaakst voor onder de melders, tussen 34 en 44 procent van het totale aantal meldingen over de periode onder beschouwing. Het aantal geregistreerde gevallen van fysieke mishandeling en verwaarlozing vertoont schommelingen. Ook kan geconstateerd worden dat na 2010 het aantal meldingen van affectieve en cognitieve verwaarlozing behoorlijk is toegenomen.

Tabel 3 Overzicht aantal meldingen uitgesplitst naar aard van de melding									
<i>Aard meldingen</i>	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Fysieke mishandeling/verwaarlozing	50	58	112	113	55	51	112	111	114
Emotionele mishandeling/verwaarlozing	99	119	164	188	189	194	180	190	189
Affectieve en cognitieve verwaarlozing	34	49	45	45	132	153	147	173	111
Seksuele mishandeling	23	25	29	21	24	25	53	25	12
Illegalen ⁸					.	.	.	20	6
Combinatie hulpvraag ⁹	19	30	28	25	26	38	24	38	87
Totaal	250	321	412	424	426	461	516	557	519
Bron: Stichting Kinderbescherming Curaçao									

Het aantal minderjarige cliënten is vanaf 2007 continu toegenomen. Er kunnen twee pieken geconstateerd worden in 2013 en 2014, waarvan de hoogste in 2014. (Tabel 4). Voor die betreffende jaren is het aandeel meisjes beduidend groter dan het aandeel jongens.

De verklaring voor deze toename is de actieve voorlichtingscampagne van SKBC via de scholen om bekendheid te geven aan het project Kindertelefoon. Tevens is door SKBC een groot aantal zaken vanuit de scholen afgehandeld. In 2015 was de toegang tot de scholen weer minder, vanwege de vele andere projecten die via de scholen verliepen. Voor 2016 wordt een gelijke situatie als in 2015 verwacht.

Voor de overige jaren kan niet gezegd worden dat er meer jongens dan meisjes betrokken zijn of omgekeerd. Er is eerder sprake van een schommeling.

Tabel 4. Minderjarige cliënten naar geslacht									
<i>Geslacht</i>	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Jongens	302	321	299	311	398	392	395	492	414
%	58	59	50	49	45	43	29	31	50
Meisjes	220	220	297	324	491	526	946	1113	417
%	42	41	50	51	55	57	71	69	50
Totaal	522	541	596	635	889	918	1341	1605	831
Bron: Stichting Kinderbescherming Curaçao									

Informatieverschaffing en advisering zijn de twee meest voorkomende vormen van directe hulp (Tabel 5). Beiden zijn van belang om bewustwording te scheppen bij cliënten en de zelfredzaamheid te bevorderen. Een groot aantal zaken wordt onderzocht en verder gemonitord. In de laatste twee jaar onder beschouwing is veel minder doorverwezen dan in de jaren daarvoor.

⁸ Het betreft cliënten met een illegale status, die sociale problemen ondervinden (bijv. het niet verkrijgen van een diploma, vanwege de illegale status)

⁹ Een combinatie van twee of meer van bovengenoemde meldingen

Tabel 5 Soort hulpaanbod door Stichting Kinderbescherming Curaçao

<i>Hulpaanbod door SKB-C</i>	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Informatie	212	229	212	260	286	210	240	205	141
Advies	130	139	175	111	129	153	150	125	99
Bemiddeling	60	79	60	80	90	86	101	79	33
Begeleiding	48	58	48	79	86	53	66	58	54
Doorverwijzing	148	160	148	169	188	111	126	30	38
Monitoring/In onderzoek genomen	250	321	412	424	426	461	516	557	519
Totaal	848	986	1055	1123	1205	1074	1199	1054	894

Bron: Stichting Kinderbescherming Curaçao

Tabel 6 geeft een overzicht van het profiel van de bellers, de hulpvraag en het soort gesprek voor het jaar 2016. De doelgroep van de kindertelefoon omvat jeugdigen en jongeren van 8 tot 25 jaar. Onder oudere jeugdigen wordt vaker gebeld. Het aantal bellers van 23 jaar en hoger is beduidend hoog (15%). Wederom blijkt dat aanzienlijk meer meisjes/vrouwen bellen dan jongens/mannen. In 2016 is de grootste groep bellers kinderen en jeugdigen met emotionele problemen (21%), gevolgd door jongeren die hebben gebeld over relatieproblemen (15%), voor informatie over de kinder- en jeugdtelefoon (14%), en thuissituatie eveneens 14 procent. Verreweg de meeste bellers (66%) willen een serieus gesprek.

Tabel 6 Overzicht bellers Telefòn pa Mucha i Hóben 2016

<i>Leeftijd</i>		<i>Geslacht</i>		<i>Consult</i>		<i>Soort gesprek 1</i>	
≤ 7 jaar	99	Vrouw	2414	Sexualiteit	346	1e Keer bellers	1827
8-10 jaar	252	Man	1292	Relatie	554	Vervolggesprek	550
11-12 jaar	305	Groepjes	10	Thuisituatie	518	Al eerder gebeld	874
13-14 jaar	397	Totaal	3716	Gezondheid	156	Regelmatige beller	465
15-16 jaar	458			School	293	Totaal	3716
17-18 jaar	560			Geweld	313		
19-20	599			Emotionele pr.	764	<i>Soort gesprek 2</i>	
21-22	499			Informatie 918	529	Serieus gesprek	2448
≥ 23 jaar	547			Algemene inf.	243	Twijfelachtig gesprek	1268
Totaal	3716			Totaal	3716	Totaal	3716

Bron: Stichting Kinderbescherming Curaçao: Kinder- en jeugdtelefoon

Conclusie

Uit het bovenstaande blijkt de ernst van de problematiek van kindermishandeling. Als niet bij tijd wordt ingegrepen kunnen ernstige gevolgen optreden voor het slachtoffer en zijn of haar directe omgeving, maar ook voor de maatschappij als geheel. Kindermishandeling vormt een gezondheidsprobleem, verstoort een gezonde ontwikkeling van het kind waardoor dit over kan gaan in een onderwijsprobleem, criminaliteit en met name geweldscriminaliteit. Men heeft dus te maken met een verschijnsel dat de hele samenleving aangaat.

Door in een vroeg stadium kindermishandeling te signaleren, kan men een stop zetten aan het probleem en zo doende het ergste voorkomen.

Uit het bovenstaande komt naar voren dat gebrek aan kennis en inzicht over de kindermishandelingsproblematiek, het belang van signalering van kindermishandeling niet ten goede komt. Teneinde de mate van effectiviteit in de signalering en melding van kindermishandeling op Curaçao te bevorderen is voorlichting aan en deskundigheidsbevordering voor verzorgers, personen die beroepsmatig in aanraking komen met kinderen en hulpverleners zeer noodzakelijk.

Het instellen van een integraal en structureel orgaan in het hulpverleningscircuit op Curaçao, alsmede het formaliseren van signaleringsrichtlijnen en een meldcode, zou mogelijkterwils kunnen leiden tot bevordering van signalering, melding en inzicht in de omvang en aard van kindermishandeling.

Literatuur

Klein, K.: De prevalentie van kindermishandeling onder middelbare scholieren op Curaçao en de visie van huisartsen op de signalering aldaar.

American Psychiatric Association, 2012 Psychological Abuse May Cause Changes in Brain.

Jaaroverzichten casuïstiek van de Stichting Kinderbescherming Curaçao.

Jaaroverzichten Telefòn pa Mucha i Hóben van de Stichting Kinderbescherming Curaçao.

CBS Modus Magazine jaargang 11 nummer 2.

Nederland Jeugd Instituut. Dossier kindermishandeling: Kennis over jeugd en opvoeding.

NL Wet op de Jeugdzorg, artikel 1, lid m.

UNICEF 2013. The Situation of Children and Adolescents in Curaçao: Key findings and recommendations.

Inspectie voor de Gezondheidszorg/Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2012.

<https://www.btsg.nl/infobulletin/cva/Bouw%20en%20werking%20hersenen.html>.

[http://www.DossierKindermishandeling - Vormen, Nederlands Jeugdinstituut.mht](http://www.DossierKindermishandeling-Vormen,NederlandsJeugdinstituut.mht)

<http://www.flakkeenieuws.nl/nieuws/vroegtijdig-signaleren-van-kindermishandeling-van-levensbelang/4819>

<http://www.ggznieuws.nl/home/kindermishandeling-heeft-ernstige-gevolgen-voor-de-ontwikkeling-van-de-hersenen/>

<http://www.medicalnewstoday.com/articles/278537.php>

<http://mens-en-samenleving.infonu.nl/pedagogiek/1834-kindermishandeling-signalen.html>

<http://www.nji.nl/Gevolgen>

http://www.stadeadvies.nl/ufc/file2/stadeadvies_sites/anja/e19d76a124626e4e04699a33c1068472/pr/Signaleren_van_kinder_mishandeling_op_school.pdf